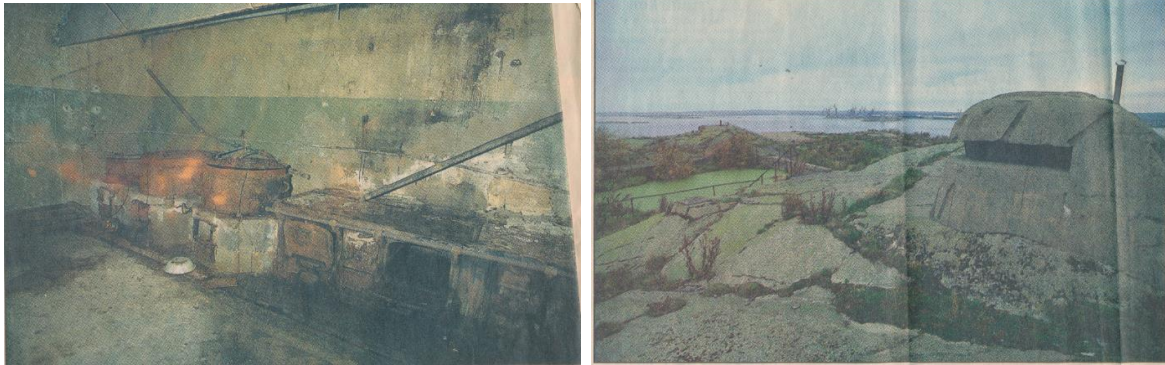

Den Glömnda fästningen

GP 3 april 1992

OSCAR II:s FORT ... smaka på namnet. Visst väcker det nyfikenhet och ger vissa associationer? Sekelskifte, långa höghalsade klänningar, sammetsdraperier, kristallkronor, män i uniformer, unionskris ...

O II fort, som det heter på militärspråk, ligger inom KA 4:s område vid inloppet till Göta älv, insprängt i västerberget. Ovanför tronar den hemliga radarkullen. Tillträde och fotografering är förbjudet – men ett undantag gjordes för oss.

På slingrande backiga vägar når vi fram till en ravinliknande passage, som leder till två långa tunnlar genom berget. Över den första tunnelns mynning sitter en stor plakett som talar om att detta är Oscar II fort, byggt 1903-1907.

— Redan innan riksdagen beslutat att fortet skulle byggas, hade förutseende män i Göteborg skaffat både mark och medel, berättar Georg Wockatz, pensionerad överstelöjtnant som i 37 år tjänstgjort på KA 4. Hans far, överste Åke Wockatz, var under åren 1939 till 1941 kommandant på fästningen.

Sedan 1869, då Nya Älvsborg lades ner som fästning och flottans station på Nya varvet drogs in, saknade Göteborg en befästning. Unionen med Norge gjorde att man i stället koncentrerade försvaret till östkusten. Men oroligheter ute i världen och unionskrisen med Norge

fick makthavarna att tänka om.

Innan vi ger oss in i själva fästningen får vi ta på skyddshjälmarna och plocka fram stora ficklampor. Sedan tjugo år tillbaka står bergsrummen nämligen helt oanvända, här finns ingen ström och förfallet har satt in. Nyfiket försöker vi urskilja något när ingångens tunga dörr slagits upp. Fuktig luft med mögeldoft slår emot oss. Som en lång mönstrad mattgång försvinner entrégolvet bort i mörkret. Det som stått emot tiden bäst här inne är golven. Överallt är de klinkerlagda i dovt rött med gula inslag.

Till vänster leder en korridor bort till södra lystornet och till det ställe där en av befästningens fyra stycken 57 millimeters kanoner en gång stod. Till höger löper den gång som utgjorde fortets pulsåder. Längs den ligger först tre stora rum som varit manskapslogement och köket där manskapets mat lagades. Utefter ena köksväggen står en lång järnspis från Bolinder, uppfrätt av rost, och tre stora kokgrytor. Trots rosten, stenväggarnas flagnande färg och skräpet på golvet känns köket som det mest "levande" utrymme i hela fortet — kanske för att det var här som den livsuppehållande maten lagades, kanske för att detta är enda stället som inte är alldeles tomt på inventarier.

— I början av beredskapsåren stod min far plötsligt med tusen inkallade som måste inkvarteras någonstans. Då sov det cirka fyrtio man i hängkojer på varje sal, säger Georg Wockatz. Köket räckte inte till för att laga mat åt så många, man fick ställa upp extra kokvagnar och matsalar i vallgraven utanför.

Längre bort ligger expeditionen, med fortbefälhavarens och divisionschefens rum innanför. En gång var väggarna klädda med exklusiv träpanel, nu vrider sig träet som i plågor under mögelsvamparnas angrepp; stora vita öar med trådliknande utlöpare äter sakta upp elegansen.

Fukten rinner
nedför trappa

Vi klättrar upp på en lejdare som sitter på väggen utanför dessa rum, fortsätter upp för ett par stentrappor och ytterligare en järnstege till en av fem utkiksplatser. Ovanför välver ett tak av tjock plåt. Förr gick detta att rotera, nu sitter det ohjälpligt fast, men i en av slitsarna syns Nya Älvsborgs fästning.

Längs fortsättningen av den långa gången där nere ligger sedan rum för officerare och underofficerare, med var sin mäss, var sitt kök och ännu längre bort, förbi ytterligare två stora rum för manskap, var sitt "afträde".

Nu har vi kommit till en knutpunkt, gången delar upp sig i flera olika. Hitintills har alla rummen vettat mot vallgraven, med fönster som kan släppa in dagsljus — när inte plåtluckorna är stängda som nu. Men den femte och längsta gången från knutpunkten för oss rakt in i bergets centrum och fram till en stentrappa där fukten rinner nedför stegen. Detta är en av de få uppgångar som inte är igenmurad. Den leder till den plats där fortets två tyngsta pjäser stått, ett par 24 centimeters kanoner.

— Sista gången man sköt med dem från fortet var i februari 1940. Sedan forslades de till Bofors, där loppen djupräfflades och de försågs med ny ammunition som gjorde att de kunde skjuta dubbelt så långt, berättar Georg Wockatz. Sedan placerades de på militärt område i Hjuvik, där de fortfarande står kvar.

Strax ovanför de mjukt formade rundlarna där kanonerna stått syns ovansidan på utkiksplatsen vi var uppe i alldeles nyss. Den är täckt av visitkort från den härskara som varje vår belägrar fortet — fiskmåsar. Nedanför berget breder en höstkylig gråtonad skärgård ut sig, rakt fram ligger Vinga fyr, till vänster Långedrag.

Lite motvilligt lämnar vi den friska luften och stiger än en gång ner i fortets innanmäte, ned för de fuktiga trapporna och traskar i de vindlande gångarna tillbaka till utgångspunkten.

— Efter krigsslutet användes fortet som förråd, men på 70-talet utrymdes och plomberades det, eftersom utrymmena förföll, avslutar

Georg Wockatz, som själv var med och såg till att inget blev kvarglömt.
Nu ligger det övergivet och bortglömt, med besöksförbud till och med
för dem som är hemma på KA 4.

ANNIKA DARLAND